

dr hab. MARIA EWA SZATLACH

Wydział Nauk o Polityce i Administracji
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Fundusze europejskie jako narzędzie aktywizacji osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni publicznej

Badania Eurostatu pokazują, że co szósty obywatel Unii Europejskiej (UE) jest niepełnosprawny¹. Oznacza to, że prawie 80 milionów Europejczyków nie jest w stanie w pełni uczestniczyć w przestrzeni publicznej – ani w życiu społecznym, ani gospodarczym². Co więcej, wskaźnik ubóstwa osób z niepełnosprawnościami jest wyższy aż o 70% od średniej unijnej, co wynika przede wszystkim – w opinii ekspertów – z powodu barier w dostępie do zatrudnienia³. Badacze przewidują, że liczba osób z niepełnosprawnościami zwiększy się wraz ze starzeniem się społeczeństwa – już w chwili obecnej ponad jedna trzecia osób powyżej 75. roku życia dotknięta jest niepełnosprawnością.

Unia Europejska w artykule 26 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej stwierdziła, że szanuje i uznaje „prawo osób

¹ *Analiza sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce i Unii Europejskiej. Raport przygotowany w ramach projektu „Zatrudnienie osób niepełnosprawnych – perspektywy wzrostu”,* red. E. Kryńska, Warszawa 2013, s. 12-13. Zgodnie z Konwencją Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) do osób z niepełnosprawnościami zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub sensoryczną, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi osobami, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_ad_hoc_modules [29.09.2019].

² *EU Labour Force Survey ad hoc module on employment of disabled people*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_ad_hoc_modules [29.09.2019].

³ *EU Statistics on Income and Living Conditions*, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions> [29.09.2019].

z niepełnosprawnościami do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności⁴. W wielu dokumentach unijnych podkreślana jest konieczność eliminowania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, kierowania się zasadą szanowania odmienności osób z niepełnosprawnościami, zapewniania im dostępności, zwłaszcza przy zastosowaniu uniwersalnego projektowania przestrzeni, oraz stosowania racjonalnych usprawnień⁵.

Każdy okres programowania przynosi zmiany w podejściu do przygotowania oraz realizacji projektów finansowanych z funduszy europejskich. W obecnym okresie 2014-2020 kwestią priorytetową stało się podejście do problemu niepełnosprawności w kontekście praw osób z niepełnosprawnościami zgodnie z wytycznymi UE. Determinuje to nie tylko zmianę w postrzeganiu tych osób, ale także włączanie ich do społeczeństwa jako pełnoprawnych obywateli. Podejście to jest zgodne z założeniami strategii *Europa 2020* na rzecz inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającemu budowie społeczeństwa zapewniającego pełne włączenie społeczne⁶.

Ważnym dokumentem w kontekście włączania osób z niepełnosprawnościami w przestrzeń publiczną są *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*⁷. Po raz pierwszy UE uwzględniła zasadę równości szans i niedyskryminacji oraz dostępności dla osób z niepełnosprawnościami na poziomie horyzontalnym⁸. Równość szans, będąca jedną z horyzontalnych zasad funduszy europejskich, dotyczy wszystkich programów operacyjnych, co oznacza, że projekty współfinansowane ze środków UE muszą być zgodne z polityką równości szans dla wszystkich osób – równego traktowania kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji ze względu na wiek, pochodzenie, poglądy, religię i niepełnosprawność. Oznacza to również, że oprócz

⁴ *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej jako żywy instrument*, red. M. Wróblewski, Warszawa 2014, s. 81-83.

⁵ *Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020*, www.power.gov.pl/strony/o-programie/dokumenty/agenda-dzialan-na-rzecz-rownosci-szans-i-niedyskryminacji-w-ramach-funduszy-unijnych-na-lata-2014-2020 [25.09.2019].

⁶ *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komisja Europejska, Bruksela, 3.3.2010 KOM(2010) 2020 – [ec.europa.eu › eu2020 › pdf › 1_PL_ACT_part1_v1](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1).

⁷ *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*, Mlir/H 2014-2020/16(01)/05/2015.

⁸ Równość szans jest jedną z polityk horyzontalnych funduszy europejskich w okresie programowania 2014-2020.

specjalnych działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami ich potrzeby muszą być uwzględniane we wszystkich innych działaniach⁹. Włączenie rozwiązań systemowych, które gwarantują dostępność funduszy europejskich w perspektywie 2014-2020 dla osób z niepełnosprawnościami, oznacza zmianę w postrzeganiu celów i zadań wszystkich podmiotów uczestniczących w programach.

Wychodząc naprzeciw tak ważnemu i ambitnemu wyzwaniu, jakim jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do przestrzeni publicznej, Komisja Europejska (KE) opublikowała europejską strategię dotyczącą znoszenia barier dla osób z niepełnosprawnością na lata 2010-2020 pt. *Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności. Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier*¹⁰. Osoby z niepełnosprawnościami wciąż postrzegane są przez pryzmat swojej obniżonej sprawności, nie zaś barier, które napotykają na drodze do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie. Wskazuje się na cztery główne grupy barier¹¹: architektoniczne i infrastrukturalne (schody, krawężniki, brak poręczy i barierek, wąskie przejścia, duże, przeszklone przestrzenie niewidoczne dla osób słabowidzących, źle wytłumione pomieszczenia, ciężkie drzwi, bariery związane z transportem – brak niskopodłogowych autobusów, niedostosowane wejścia do pociągów itp.), komunikacyjne (zbyt skomplikowany język niedostosowany do możliwości poznawczych, brak znajomości języka migowego, niewyraźna mowa, hałas i zbyt dużo dźwięków), w dostępie do informacji (niedostępne strony internetowe, utrudniony dostęp do informacji elektronicznych, zbyt skomplikowany język, brak dostępu do treści w druku powiększonym) i związane z postawą otoczenia (stereotypy, uprzedzenia, dyskryminacja, mała wiedza lub brak wiedzy, przedmiotowe traktowanie, nadopiekuńczość oraz strach). Konsekwencjami barier są: izolacja społeczna, utrudniony dostęp do edukacji i do rynku pracy, do informacji i usług dostępnych dla pozostałych członków społeczeństw, izolacja społeczna, dyskryminacja w różnych sferach oraz utrudniony udział w życiu społecznym i politycznym.

⁹ Można to przedstawić na prostym przykładzie szkolenia komputerowego. Szkolenie komputerowe dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności powinno być zorganizowane w budynku bez barier elektronicznych, z pętlą indukcyjną i przy obecności tłumacza języka migowego. Organizacja takiego samego szkolenia dla osób bezrobotnych będzie wyglądała właściwie identycznie, ponieważ na takie szkolenie mogą również zgłosić się osoby z niepełnosprawnością.

¹⁰ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Komisja Europejska, Bruksela, 15.11.2010 COM(2010) 636 wersja ostateczna.

¹¹ J. Miela, *Zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w projektach współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WP 2014-2020*, Rzeszów 2018, https://www.pois.gov.pl/media/23675/publikacja_wersja_kontrastowa_3.pdf [20.09.2019].

Za główny cel strategii w sprawie niepełnosprawności przyjęto zwiększenie możliwości i szans dla osób z niepełnosprawnościami w takim stopniu, aby mogły one w pełni korzystać ze swoich praw i uczestniczyć w życiu społeczno-gospodarczym. Komisja wyszczególniła osiem podstawowych obszarów działania: dostępność, uczestnictwo, równość, zatrudnienie, kształcenie i szkolenie, ochrona socjalna, zdrowie i działania zewnętrzne. Każdemu z wyżej wymienionych obszarów przypisano określone działania¹².

Jeśli chodzi o obszar „dostępność”, oznacza on, że osoby z niepełnosprawnościami mają dostęp – na równych prawach z innymi – do wszystkich obiektów i usług, środowiska fizycznego, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych. Kwestię dostępności KE dostrzegła już kilka lat temu. Na początku grudnia 2015 r. przedstawiła propozycję *Europejskiego aktu dostępności* – EAD (ang. *European Accessibility Act*), który miał wyznaczać wspólne wymogi dostępności dla niektórych podstawowych produktów i usług, pomagających niepełnosprawnym Europejczykom w pełni uczestniczyć w życiu publicznym¹³. Akt ten nakazał dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością komputerów i systemów operacyjnych, bankomatów i biletomatów, smartfonów, sprzętu związanego z usługami telewizji cyfrowej, usług telefonii i połączonego z nią sprzętu, usług lotniczych, autobusowych, kolejowych i wodnych, usług bankowych, e-książek i e-handlu. *Europejski akt dostępności* wszedł w życie w czerwcu 2019 r. po opublikowaniu Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2019/882 w sprawie wymogów dostępności produktów i usług¹⁴. Akt jest pierwszą kompleksową i horyzontalną regulacją o dostępności w prawie unijnym i ma obowiązywać w każdym państwie członkowskim. Ma zapewnić wspólne, jednakowe wymogi dostępności wybranych produktów i usług. Będzie miał zastosowanie do sprzętu komputerowego i systemów operacyjnych, terminali samoobsługowych, usług łączności elektronicznej (w tym zgłoszeń alarmowych), audiowizualnych usług medialnych, usług towarzyszących transportowi pasażerskiemu, usług bankowych, e-książek i handlu elektronicznego. Dostępność jest podstawowym warunkiem uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym. Rozumiana jako możliwość skorzystania oznacza stan, gdy wszystkim obywatelom, w tym osobom z niepełnosprawnościami, zapewnia się możliwość wyboru drogi życiowej bez ba-

¹² *Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności*, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/europejska-strategia-w-sprawie-niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bci-0> [20.09.2019].

¹³ *European Accessibility Act: final steps on the European level – first steps on the national level*, <https://www.eud.eu/news/european-accessibility-act-final-steps-european-level-first-steps-national-level/> [22.09.2019].

¹⁴ Tamże.

rier, a przez to pełne i skuteczne włączenie w społeczeństwo¹⁵. Kolejny obszar – „uczestnictwo” związany jest z umożliwieniem osobom z niepełnosprawnościami pełnego korzystania z podstawowych praw obywateli Unii na równi z innymi obywatelami – prawa do swobodnego przemieszczania się, wyboru miejsca i stylu życia oraz pełnego dostępu do kultury, rekreacji i sportu¹⁶. Obszar „równość” dotyczy działań na rzecz równego traktowania osób z niepełnosprawnościami w celu ochrony przed dyskryminacją oraz wprowadzenia w życie aktywnej polityki zwalczania dyskryminacji¹⁷. Kolejny obszar działania – „zatrudnienie” – związany jest z dostępem do pracy osób z niepełnosprawnościami¹⁸. Komisja stanęła na stanowisku, że UE osiągnie odpowiedni wzrost gospodarczy, jeśli większa liczba osób z niepełnosprawnościami znajdzie pracę. Dzięki temu osoby te zagwarantują sobie niezależność ekonomiczną, zrealizują swoje marzenia i ochronią się przed biedą. Szczególną uwagę zwrócono na sytuację ludzi młodych z niepełnosprawnościami w okresie przechodzenia od kształcenia do zatrudnienia, na zagadnienia samozatrudnienia, warunków pracy i rozwoju kariery. Działania unijne mają wspierać działania krajowe w obszarze analizowania sytuacji osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy, usuwania barier i pułapek związanych z korzystaniem ze świadczeń, które zniechęcają je do wchodzenia na rynek pracy, pomocy w integracji na rynku pracy dzięki wykorzystaniu Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), rozwijania aktywnej polityki rynku pracy, zwiększania dostępności miejsc pracy, rozwijania usług w dziedzinie zatrudnienia oraz wspierania struktur i szkoleń w miejscu pracy. Jeśli chodzi o obszar „kształcenie i szkolenie”, to należy wspomnieć, że w grupie wiekowej 16-19 lat nie kształcą się 62% osób o różnym poziomie niepełnosprawności (wobec 17% osób w pełni sprawnych)¹⁹. Dlatego też od samego początku dzieci z niepełnosprawnościami muszą być w odpowiedni sposób integrowane w systemie edukacyjnym. Chodzi tu głównie o usuwanie barier prawnych i administracyjnych stojących na drodze osób z niepełnosprawnościami w dostępie do ogólnych systemów kształcenia i szkolenia przez całe życie, o zindywidualizowanie uczenia się i wczesną identyfikację osób o szczególnych potrzebach. Kolejny obszar strategii – „ochrona socjalna” – wynika z faktu, że mniejsze uczestnictwo w ogólnym

¹⁵ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120001169> [23.09.2019].

¹⁶ Dyrektywa 2001/29/WE. Protokół ustaleń zainteresowanych stron podpisany dnia 14 września 2009.

¹⁷ Dyrektywa Rady 2000/78/WE, (Dz.U. L 303 z 2.12.2000, s. 16).

¹⁸ Poziom zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w większości państw UE wynosi tylko 50% – *EU Labour Force Survey ad hoc module on employment of disabled people*, LFS AHM, Brussels 2002, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_ad_hoc_modules [29.09.2019].

¹⁹ Tamże.

kształceniu oraz w rynku pracy doprowadziło do nierówności w poziomie dochodów osób z niepełnosprawnościami oraz do takich zjawisk jak bieda, wykluczenie społeczne i izolacja. Osoby z niepełnosprawnościami muszą mieć możliwość korzystania z systemów ochrony socjalnej i programów ograniczania ubóstwa, pomocy w obszarach niepełnosprawności, mieszkalnictwa i innych usług oraz programów rentowych i emerytalnych. Jeśli chodzi o obszar „zdrowotny”, to osoby z niepełnosprawnościami mające ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych powinny mieć prawo do równego dostępu do opieki zdrowotnej, prewencji i specjalnych świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych. Zadaniem UE jest wspieranie krajowych działań w celu zapewnienia niedyskryminacyjnych świadczeń i infrastruktury zdrowotnej, upowszechniania wiedzy o niepełnosprawności na uczelniach medycznych oraz w programach nauczania na kierunkach medycznych, zapewniania odpowiednich świadczeń rehabilitacyjnych, upowszechniania świadczeń w zakresie zdrowia psychicznego i działania na rzecz rozwijania usług wczesnej interwencji²⁰. Ostatni obszar strategii – „działania zewnętrzne” – dotyczy promowania prawa osób z niepełnosprawnościami w ramach zewnętrznych polityk, głównie w szerszym kontekście działań na rzecz niedyskryminacji, czyli promowanie praw człowieka, upowszechnianie znajomości Konwencji ONZ i wiedzy o potrzebach osób z niepełnosprawnościami²¹.

Realizacja zasad *Europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności* wymaga zastosowania kilku ważnych instrumentów. Jednym z najważniejszych, jak już wspomniano, jest wsparcie finansowe z funduszy europejskich²². Stąd każdy projekt realizowany przy współudziale funduszy europejskich musi zawierać główne zasady dotyczące wspomnianej już dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Wynika to z fundamentalnego celu aktywizacji tych osób i ułatwienia im funkcjonowania w przestrzeni publicznej. Do trzech głównych zasad dotyczących osób z niepełnosprawnością zalicza się dostępność cyfrową, możliwość uczestnictwa i możliwość korzystania. Dostępność cyfrowa, najogólniej rzecz ujmując, oznacza, że wszystkie zasoby cyfrowe, które są tworzone przez projektodawców oraz instytucje, muszą spełnić kryterium dostępności. Zasada ta dotyczy e-zasobów, stron internetowych, różnego rodzaju e-platform, które muszą spełniać kryterium wygodnego i intuicyjnego korzystania przez osoby z niepełnosprawnością zgodnie z określonymi w wytycznych standardami. Multimedia, animacje, prezentacje, filmy i nagrania dźwiękowe muszą zawierać transkrypcje tekstowe, audiodeskrypcję

²⁰ *Strategia UE w dziedzinie zdrowia i bezpieczeństwa w pracy 2007-2012*, COM(2007) 62.

²¹ *Konwencja praw osób niepełnosprawnych*, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/Konwencja_Praw_Osob_Niepelnosprawnych.pdf [20.09.2019].

²² Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, (Dz.U. L 210 z 31.07.2006, s. 25).

i tłumaczenie na język migowy. Osoby z niepełnosprawnością wzroku, słuchu, intelektualną oraz motoryczną mają problem z dostępnością zasobów, co w znacznym stopniu wyklucza je ze społeczeństwa informacyjnego. Dlatego tak ważne jest, by informację cyfrową przygotowywać zgodnie z zasadami dostępności. Obowiązek dostępności informacji cyfrowej dotyczy wszystkich projektów finansowanych z funduszy unijnych.

Jeśli chodzi o zasady możliwości uczestnictwa i korzystania, to efekty realizowanych projektów, czyli towary, usługi, infrastruktura, muszą być dostępne dla wszystkich obywateli, czyli i tych z niepełnosprawnościami. Oznacza to znaczne ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami pełnego uczestnictwa w każdej sferze życia w sposób maksymalnie samodzielny. Dostępność, co warto jeszcze raz podkreślić, uznawana jest za jedną z nadrzędnych zasad – jest niezbędnym warunkiem efektywnego i równego korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z różnego rodzaju praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych.

Jednym z najważniejszych mechanizmów gwarantujących dostępność projektów unijnych w perspektywie 2014-2020 dla osób z niepełnosprawnościami są tzw. racjonalne usprawnienia (ang. *reasonable accommodation*). Pojęcie to pojawiło się w polskim prawie w art. 23a znowelizowanej w 2011 r. ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych²³. Racjonalne usprawnienia oznaczają, że wszyscy projektodawcy mają możliwość sfinansowania usprawnień, których nie przewidzieli wcześniej we wniosku o dofinansowanie projektu, kiedy pojawią się w nim w charakterze uczestników lub personelu osoby z niepełnosprawnościami. Racjonalne usprawnienia dotyczą między innymi wynajęcia transportu, architektonicznego dostosowania budynków (np. montaż podjazdów, wind, platform), dostosowania infrastruktury komputerowej (programy powiększające, programy mówiące, drukarki w alfabecie Braille'a), wynajęcia usługi asystenta dla osoby mającej trudność w poruszaniu się, wynajęcia tłumacza języka migowego, zwolnienia tempa szkolenia wynikającego z tłumaczenia na język migowy²⁴.

Omawiając problemy osób z niepełnosprawnościami i znaczenie środków z funduszy europejskich dla ich aktywizacji w życiu społecznym, należy wspomnieć o ich jakości życia i hierarchii najważniejszych potrzeb. Analiza hierarchii potrzeb osób z niepełnosprawnościami ukierunkowuje bowiem politykę zarówno UE, jak

²³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, (Dz.U. nr 123, poz. 776), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=W-DU19971230776> [25.09.2019].

²⁴ K. Kędziora, *Racjonalne usprawnienia*, <https://rownosc.info/dictionary/racjonalne-usprawnienia/> [26.09.2019].

i państw członkowskich na odpowiednie działania na rzecz równego traktowania i funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w przestrzeni publicznej²⁵.

Jeśli chodzi o Polskę, na zlecenie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) w marcu 2017 r. zostały przeprowadzone badania na temat potrzeb i jakości życia osób z niepełnosprawnościami²⁶. Badane osoby wskazały na trzy grupy najważniejszych potrzeb: 17% wskazało mieszkalnictwo i samodzielne życie (pomoc asystenta lub pielęgniarki w codziennych czynnościach – odciążenie opiekunów i pozwolenie im na odpoczynek czy podjęcie pracy zawodowej choćby w niewielkim wymiarze, dostosowanie mieszkania do indywidualnych potrzeb danej osoby z niepełnosprawnością, posiadanie mieszkania na niższej kondygnacji), 16% wskazało na potrzeby związane z przyrządami, urządzeniami lub technologiami (posiadanie sprzętu ortopedycznego lub optycznego, poprawiającego słyszenie oraz sprzętu komputerowego, urządzeń codziennego użytku pomagających niwelować ograniczenia związane z niepełnosprawnością) i taki sam procent wskazał na potrzeby związane z transportem i przemieszczaniem się (likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i przystosowanie środków transportu). Pozostałe obszary potrzeb nie uzyskały więcej niż 9% wskazań – zapewnienie dostępu do ciągłej rehabilitacji fizycznej oraz udział w turnusach rehabilitacyjnych, które nie tylko spełniają funkcję rehabilitacyjną, ale też często są jedyną możliwością wyjazdu i odpoczynku dla osoby z niepełnosprawnością oraz jej opiekuna. W obszarze komunikacji wskazywano na potrzeby związane z dostosowaniem komunikacyjnym przestrzeni publicznej – sygnalizacji dźwiękowej w przestrzeni publicznej czy odpowiedniego dostosowania dokumentów i dostęp-

²⁵ Różnorodność potrzeb wynika ze zróżnicowania rodzajów niepełnosprawności. Konwencja zobowiązuje państwa do przygotowania rozwiązań, które spełniałyby wymagania dostępności dla osób o różnych stopniach sprawności. Odmiennego wsparcia wymagać będą: osoby niewidome i niedowidzące, osoby głuche i niedosłyszące, osoby głucho-niewidome, z niepełnosprawnością ruchową, z mózgowym porażeniem dziecięcym, z niepełnosprawnością intelektualną, z zaburzeniami lub chorobami psychicznymi, cierpiące na niedołożność z racji wieku, z zespołem Aspergera, autyzmem i całościowymi zaburzeniami rozwoju – *Krajowy Raport Badawczy. Pomoc i integracja społeczna wobec wybranych grup – diagnoza standaryzacji usług i modeli instytucji*, red. R. Szarfenberg, Warszawa 2011, s. 112-114, http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/KRB_wersja%20ostateczna.pdf [12.09.2019].

²⁶ Badaniem objęte zostały osoby w wieku 14-60 lat, posiadające orzeczenia o niepełnosprawności (jej różnych stopniach), które zostały podzielone na kilka grup uwzględniających różne rodzaje dysfunkcji (wzroku, słuchu, ruchu, osoby psychicznie chore i osoby z upośledzeniem umysłowym). Na podstawie badań powstał raport, który pokazał różnorodność problemów tych osób wynikających z niejednorodności populacji niepełnosprawnych, którzy zostali podzieleni na kilka grup: z niepełnosprawnością intelektualną, chorzy psychicznie, z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z niepełnosprawnością w stopniu znacznym, osoby bez sprzężeń i osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności sprzężonej – *Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych. Raport końcowy*, badania przeprowadzone na zlecenie PFRON, Warszawa 2017.

nych materiałów w przestrzeni publicznej (większy druk, możliwość powiększenia, użycie alfabetu Braille'a). Osoby z niepełnosprawnością słuchową wskazywały głównie na potrzebę zapewnienia tłumacza migowego w przestrzeni publicznej. Jeśli chodzi o potrzebę pracy, wskazało na nią 6% – chodziło o dostęp do jakiejkolwiek pracy, bez względu na jej rodzaj i dopasowanie do kwalifikacji, a także na warunki pracy dostosowane do możliwości osoby z niepełnosprawnością – głównie brak stresu, częstsze przerwy, wyrozumiałość dla okresowych niedyspozycji. Również 6% badanych wskazało na potrzeby związane z obszarem opieki zdrowotnej – z dostępem do służby zdrowia, leków nowej generacji i łatwiejszej dostępności specjalistów. Opiekunowie osób z niepełnosprawnością intelektualną wskazywali na bardzo ważną w ich przypadku możliwość obsługi poza kolejnością. Konieczność oczekiwania w kolejce, której osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie rozumieją i nie potrafią zaakceptować, uruchamia różnorodne aspołeczne zachowania, będące źródłem stresu zarówno dla opiekuna, osoby z niepełnosprawnością, jak i dla otoczenia. Również dla 6% badanych ważne okazały się działania nakierowane na włączenie, integrację ze społeczeństwem, takie jak różne akcje informacyjno-promocyjne kształtujące dobre nastawienie społeczne do osób z niepełnosprawnością: życzliwość, wyrozumiałość oraz akceptację, kontakty z innymi ludźmi, grodem przyjaciół, rówieśników, a także posiadanie własnej rodziny i miłość. Potrzeby finansowe, głównie pomocy finansowej bez specjalnego przeznaczenia, wskazało 8% badanych²⁷.

Jeśli chodzi o hierarchię potrzeb osób z niepełnosprawnościami, to główną potrzebą okazało się zapewnienie odpowiedniej sytuacji materialno-bytowej (16% badanych). W czołówce znalazła się również potrzeba pracy (12% wskazań na pierwszym miejscu), przyrzady pomagające w niepełnosprawności (8%), zdrowie (7%), rehabilitacja fizyczna (6%) oraz przystosowanie mieszkania do indywidualnych potrzeb (6%). Spośród innych potrzeb warto zwrócić jeszcze uwagę na integrację, która właściwie we wszystkich grupach znalazła się w górnej części hierarchii. Edukacja jest potrzebą, która znajduje się w środku hierarchii, ale wartość podkreślenia jest to, że potrzeba ta jest zależna od wieku i wśród osób w wieku 14-17 lat została sklasyfikowana na pierwszym miejscu²⁸.

Z badań wynika, że w hierarchii potrzeb posiadanie pracy znajduje się na drugim miejscu i związane jest bezpośrednio z potrzebą najważniejszą, czyli lepszą sytuacją materialną. Poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy jest dużym wyzwaniem dla państw unijnych. Dlatego też podmioty realizujące

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

projekty unijne muszą uwzględniać specyficzne potrzeby tej grupy. Dotyczy to zarówno inwestycji, jak i tzw. projektów miękkich, np. edukacyjnych, wspierających osoby w znalezieniu pracy lub założeniu firmy²⁹. Projekty z udziałem osób z niepełnosprawnościami są trudniejsze w realizacji, ponieważ wymagają uwzględnienia indywidualnych potrzeb każdego z uczestników. Dodatkowo osiągnięcie zakładanych w projekcie rezultatów jest bardziej złożone niż w przypadku innych grup docelowych. Dlatego też w perspektywie 2014-2020 większy akcent został położony nie tylko na oferowanie szerszego zakresu sprofilowanych i zindywidualizowanych form wsparcia w dostępie do pracy, ale także zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do usług świadczonych przez realizatorów projektów.

W Polsce szczegółowe zasady, jakimi powinni kierować się realizatorzy projektów w celu zachowania równości szans, w tym osób z niepełnosprawnościami, określają *Wytyczne Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*³⁰. Środki skierowane bezpośrednio na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami pochodzą z EFS i są dostępne w programach regionalnych oraz w programie krajowym *Wiedza, edukacja, rozwój* (WER)³¹. Finansowane z nich projekty służą przede wszystkim wsparciu tych osób w poszukiwaniu pracy, umożliwianiu podnoszenia kwalifikacji i odbywaniu staży zawodowych. Dodatkową pomocą jest też możliwość dofinansowania asystenta osób z niepełnosprawnościami, czyli osoby pomagającej im przemieszczać się oraz wykonywać w pracy czynności, z którymi mają problem. Dla osób z niepełnosprawnościami finansowane są także różne formy opieki dziennej połączonej z zajęciami dostosowanymi do ich możliwości i potrzeb. Pieniądze z EFS są też przeznaczone na przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu. Wszystkie zasoby cyfrowe tworzone przez instytucje oraz w ramach dotowanych projektów (strony internetowe, platformy e-learningowe itd.) muszą spełniać kryteria dostępności, czyli pozwalać na wygodne, intuicyjne korzystanie z jego zasobów.

Kolejny obszar wsparcia integracji osób z niepełnosprawnościami ze społeczeństwem to wspomniane już usuwanie barier architektonicznych³². Nie ma na ten cel wyznaczonej osobnej puli środków, jednak wszystkie inwestycje infrastruk-

²⁹ Unijne dotacje na ułatwienia dla niepełnosprawnych – zob. www.gazetaprawna.pl/tagi/fundusze-unijne [20.09.2019].

³⁰ Zob. <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/wytyczne-w-zakresie-realizacji-zasady-rownosci-szans-i-niedyskryminacji-oraz-zasady-rownosci-szans/> [24.09.2019].

³¹ Zob. serwis programu *Wiedza, edukacja, rozwój*, <https://www.power.gov.pl> [26.09.2019].

³² *Dostępność architektoniczna*, <http://www.integracja.org/bariery-architektoniczne> [28.09.2019].

turalne dofinansowywane z funduszy europejskich powinny być zaprojektowane i wykonane w taki sposób, aby były dostępne dla osób z niepełnosprawnościami. Na dostępność architektoniczną będą musieli zwrócić uwagę również organizatorzy szkoleń i konferencji finansowanych przez fundusze. Wszystkie spotkania otwarte, niewymagające rejestracji uczestników, oraz wszystkie działania realizowane w ramach projektów, w których na etapie rekrutacji zidentyfikowano możliwość udziału osób z niepełnosprawnościami, muszą być realizowane w budynkach dostępnych architektonicznie. W celu zapewnienia pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych projektach pojawia się możliwość skorzystania przez beneficjentów ze wspomnianego już mechanizmu racjonalnych usprawnień. Ich realizatorzy mają możliwość elastycznego reagowania na potrzeby uczestników i otrzymania dodatkowych środków w celu zapewnienia im odpowiednich usprawnień, np. transportu na miejsce udzielenia usługi, dostosowania architektonicznego budynków, dostosowania infrastruktury komputerowej, sfinansowania usługi asystenta osoby z trudnościami w poruszaniu się lub asystenta tłumaczącego na język łątwy czy migowy.

Na szczelbu centralnym działania adresowane do osób z niepełnosprawnościami realizowane są przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych³³. Ze środków tych korzystają osoby z upośledzeniem umysłowym, głucho-niewidomi i z autyzmem, mające problemy na rynku pracy oraz członkowie ich najbliższego otoczenia. PFRON posiada stronę internetową informującą o możliwościach korzystania ze środków pomocowych UE³⁴. Informacja dotyczy środków na realizację projektów służących poprawie poziomu przygotowania zawodowego i mobilności osób z niepełnosprawnością na rynku pracy. Na stronie znajdują się między innymi informacje na temat EFS, projektów służących osobom z niepełnosprawnością. Są tam także: baza danych dotycząca przyszłych projektów realizowanych z EFS oraz informacje na temat procedury składania wniosków i innych formalności. W sposób pośredni osoby z niepełnosprawnościami są wspierane również przez projekty inwestycyjne – zarówno infrastrukturalne, jak i podnoszące konkurencyjność przedsiębiorstw. Za pośrednictwem PFRON można starać się

³³ PFRON jest funduszem celowym powołanym na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, (Dz.U. 2011 nr 127 poz. 721 z późn. zm.), którego środki przeznaczone są na rehabilitację zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnościami w celu zmniejszenia barier oraz polepszenia jakości życia i integracji społecznej (art. 7) osób z niepełnosprawnościami oraz umożliwienie zatrudnienia. Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami uzyskania i utrzymania zatrudnienia, natomiast rehabilitacja społeczna służy temu, aby umożliwić im pełne uczestnictwo w życiu społecznym (art. 8 i 9).

³⁴ <http://www.pfron.org.pl/15.html> [24.09.2019].

o środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej³⁵. Osobom z niepełnosprawnościami trudno jest znaleźć pracę dostosowaną do ich możliwości i potrzeb. Fundusze europejskie dysponują środkami na szkolenia, których celem jest ułatwienie im startu zawodowego lub uruchomienie własnej firmy. Pierwszym krokiem jest zarejestrowanie się w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP) jako osoba bezrobotna lub poszukująca pracy. Następnie należy wypełnić wniosek, dołączyć wymagane dokumenty, szczegółowy biznes plan i złożyć je w PUP. Osoba niepełnosprawna może liczyć na unijne środki w wysokości równej nawet 15-krotności przeciętnego wynagrodzenia lub na pożyczkę z preferencyjnym oprocentowaniem, która może zostać umorzona po dwóch latach działania firmy³⁶.

Oprócz pośrednictwa PFRON środki unijne mogą być przekazywane za pomocą organizacji pozarządowych, które również mogą ubiegać się o wsparcie projektów aktywizujących osoby z niepełnosprawnością i ich integrację w przestrzeni publicznej. Na dofinansowanie unijne mogą liczyć projekty obejmujące szkolenia i doradztwo zawodowe dla osób z niepełnosprawnościami oraz pomoc w znalezieniu pracy. Programy regionalne wspierają także program PFRON adresowany do organizacji pozarządowych pod nazwą *Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami*³⁷. Program ten zapewnia finansowanie wkładu własnego dla organizacji realizujących projekty mające na celu aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnościami. Na wsparcie z funduszy europejskich mogą liczyć również przedsiębiorstwa społeczne zatrudniające takie osoby.

Rodzice dzieci z niepełnosprawnością mogą liczyć na środki z UE na dofinansowanie warsztatów terapeutycznych lub zakup sprzętu rehabilitacyjnego. Część kosztów pokrywają fundusze europejskie, pozostałą kwotę dopłaca PFRON. Szkoły mogą ubiegać się o środki z programów regionalnych na dofinansowanie indywidualnej pracy z uczniami z niepełnosprawnością. W ramach programu WER realizowany jest projekt pod tytułem *Zagraniczna mobilność studentów niepełnosprawnych oraz znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej*, którego zadaniem jest pomoc studentom w kształceniu za granicą³⁸.

³⁵ *Jak niepełnosprawni mogą znaleźć zatrudnienie lub sami stworzyć miejsca pracy*, www.gazetaprawna.pl/fundusze-unijne [20.09.2019].

³⁶ Tamże.

³⁷ Zob. <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/partnerstwo-dla-osob-z-niepelnosprawnościami/skladanie-wnioskow/> [24.09.2019].

³⁸ Zob. *Unijny program edukacyjny na lata 2014-2020 ERASMUS+*, www.erasmusplus.org.pl/power [25.09.2019].

Osoby z niepełnosprawnościami w Polsce stanowią około 12% populacji (4,7 mln). Mimo że w ostatnich latach sytuacja tej grupy na rynku pracy poprawiła się, nadal około 80% z nich jest biernych zawodowo. Jest to niewykorzystany potencjał, zwłaszcza w kontekście wyzwań demograficznych³⁹. Niestety, wskaźniki syntetyczne wspomnianych już badań zleconych przez PFRON w 2017 r. wskazały jednoznacznie złą sytuację osób z niepełnosprawnościami. Globalny wskaźnik jakości ich życia, będący uśrednioną wartością wskaźników cząstkowych, przyjął wartość 38,5 pkt na 100 możliwych. Z badań wynika również, że jakość życia wyraźnie spada wraz z wiekiem – w grupie osób młodszych wyniosła 41,5 pkt, a w grupie osób najstarszych – 36,2 pkt. Jeśli chodzi o wykształcenie, to im wyższy poziom wykształcenia, tym większa wartość wskaźnika jakości życia. W grupie osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym wynosił 29,5 pkt, zawodowym – 35,2 pkt, a w grupie osób z wykształceniem wyższym – 52,8 pkt. Wartość wskaźnika jest także wyraźnie wyższa w stosunku do średniej wśród osób obecnie pracujących (50,7 pkt)⁴⁰.

Identyfikacja wszystkich problemów, potrzeb i zaprojektowanie odpowiednich rozwiązań w celu aktywizacji osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni publicznej jest bardzo trudne. Zadanie uwzględniania w każdym projekcie i na każdym etapie równości szans, niedyskryminacji i dostępności do życia społeczno-gospodarczego dla osób z niepełnosprawnościami jest nowe i skomplikowane, a funkcjonujący w Polsce system orzecznicy słabo eksponuje potrzeby tych osób. Podmioty realizujące projekty uwzględniające wytyczne UE w sprawie niepełnosprawności muszą sięgać do odpowiednich materiałów pomocniczych, korzystać ze szkoleń na temat wdrażania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, konsultować swoje projekty z osobami z niepełnosprawnościami i organizacjami pozarządowymi. Fundusze strukturalne są efektywnym narzędziem aktywizacji ludzi z niepełnosprawnościami w przestrzeni publicznej dzięki eliminacji szeregu barier i uwzględnieniu specyficznych potrzeb tej grupy obywateli, jednak wydaje się, że problem tkwi wciąż w rozwiązaniach systemowych, które nie nadążają za absorpcją środków unijnych w omawianym obszarze pomocowym.

³⁹ J. Kuczkowska, *Środki unijne. Dostępność obowiązkowa*, www.niepelnosprawni.pl [18.09.2019].

⁴⁰ *Analiza sytuacji...*, dz. cyt.

European funds as a tool for activating people with disabilities in public space

ABSTRAKT

Okolo 80 milionow obywateli Unii Europejskiej nie uczestniczy w pelni w przestrzeni publicznej z powodu swojej niepełnosprawności. Problem eliminowania barier i dyskryminacji tych osób znalazł wyraz w wielu dokumentach Komisji Europejskiej. Jednym z najważniejszych narzędzi aktywizacji osób z niepełnosprawnościami jest wsparcie finansowe z funduszy europejskich. Oznacza to, że każdy projekt musi zawierać zasadę dostępności w celu aktywizacji i ułatwienia funkcjonowania osobom z niepełnosprawnościami w przestrzeni publicznej. Celem badawczym artykułu jest przedstawienie problematyki realizacji unijnej strategii w sprawie niepełnosprawności w kontekście aktywizacji osób z niepełnosprawnością w przestrzeni publicznej. Metodą badawczą zastosowaną w artykule jest analiza dokumentów Komisji Europejskiej związanych z badaną problematyką.

SŁOWA KLUCZOWE: osoby z niepełnosprawnościami, integracja społeczna, wykluczenie społeczne, fundusze europejskie

ABSTRACT

About 80 million citizens of the European Union do not participate fully in public space because of their disability. The problem of the need to eliminate discrimination against those people is reflected in many documents of the European Commission. One of the most important tools for activating people with disabilities in public space is financial support from European funds. This means that every project must include the principle of accessibility for them in order to activate them and facilitate their functioning in public space. The research goal of the article is to present the issue of implementing the EU strategy on disability in the context of activating people with disabilities in public space. The research method used in the article is the analysis of European Commission documents related to the studied issues.

KEYWORDS: people with disabilities, social integration, social exclusion, European funds

Bibliografia

- Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020*, www.power.gov.pl/strony/o-programie/dokumenty/agenda-dzialan-na-rzecz-rownosci-szans-i-niedyskryminacji-w-ramach-funduszy-unijnych-na-la-ta-2014-2020/ [25.09.2019].
- Analiza sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce i Unii Europejskiej. Raport przygotowany w ramach projektu „Zatrudnienie osób niepełnosprawnych – perspektywy wzrostu”*, red. E. Kryńska, Warszawa 2013.
- Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych. Raport końcowy*, badania przeprowadzone na zlecenie PFRON, Warszawa 2017.
- EU Labour Force Survey ad hoc module on employment of disabled people*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_ad_hoc_modules [29.09.2019].
- EU Labour Force Survey ad hoc module on employment of disabled people*, LFS AHM, Brussels 2002.
- EU Statistics on Income and Living Conditions*, EU-SILC, Brussels 2004.
- EU Statistics on Income and Living Conditions*, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions> [29.09.2019].
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komisja Europejska, Bruksela, 3.3.2010 KOM(2010) 2020 – [ec.europa.eu › eu2020 › pdf › 1_PL_ACT_part1_v1](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1).
- Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności*, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/europejska-strategia-w-sprawie-niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bci-0> [20.09.2019].
- European Accessibility Act: final steps on the European level – first steps on the national level*, <https://www.eud.eu/news/european-accessibility-act-final-steps-european-level-first-steps-national-level/> [22.09.2019].
- Dostępność architektoniczna*, <http://www.integracja.org/bariery-architektoniczne> [28.09.2019].
- Dyrektywa Rady 2000/78/WE, (Dz.U. L 303 z 2.12.2000, s. 16).
- Dyrektywa 2001/29/WE. Protokół ustaleń zainteresowanych stron podpisany dnia 14 września 2009.
- <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/partnerstwo-dla-osob-z-niepelnosprawnosciami/skladanie-wnioskow/>
- <http://www.pfron.org.pl/15.html> [24.09.2019].
- Jak niepełnosprawni mogą znaleźć zatrudnienie lub sami tworzyć miejsca pracy*, www.gazetaprawna.pl/fundusze-unijne [20.09.2019].
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej jako żywy instrument*, red. M. Wróblewski, Warszawa 2014.
- Kędziora K., *Racjonalne usprawnienia*, <https://rownosc.info/dictionary/racjonalne-usprawnienia> [26.09.2019].
- Kuczkowska J., *Środki unijne. Dostępność obowiązkowa*, www.niepelnosprawni.pl [20.09.2019].
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Komisja Europejska, Bruksela, 15.11.2010 r. COM(2010) 636 wersja ostateczna.

- Konwencja praw osób niepełnosprawnych, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/Konwencja_Praw_Osob_Niepelnosprawnych.pdf [20.09.2019].
- Krajowy Raport Badawczy. Pomoc i integracja społeczna wobec wybranych grup – diagnoza standaryzacji usług i modeli instytucji, red. R. Szarfenberg, Warszawa 2011, s. 112-114, http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/KRB_wersja%20ostateczna.pdf [12.09.2019].
- Miela J., *Zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w projektach z współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WP 2014-2020*, Rzeszów 2018.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, (Dz.U. L 210 z 31.7.2006, s. 25).
- Serwis programu Wiedza, edukacja, rozwój, <https://www.power.gov.pl> [26.09.2019].
- Strategia UE w dziedzinie zdrowia i bezpieczeństwa w pracy 2007-2012, COM(2007) 62.
- Unijne dotacje na ułatwienia dla niepełnosprawnych, www.gazetaprawna.pl/tagi/fundusze-unijne [20.09.2019].
- Unijny program edukacyjny na lata 2014-2020 ERASMUS+, www.erasmusplus.org.pl/power [25.09.2019].
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=W-DU19971230776> [25.09.2019].
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/ofunduszach/dokumenty/wytyczne-w-zakresie-realizacji-zasady-rownosci-szans-i-niedyskryminacji-oraz-zasady-rownosci-szans> [24.09.2019].
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, MliR/H 2014-2020/16(01)/05/2015.